

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירת ימי-הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: רומאן ונובלה
פרק רביעי: דרמה
פרק חמישי: שיר שלא נלמד
- הפרק החמישי הוא חובה. יש לענות על שני סעיפי השאלה המופיעים בו (משקל השאלה – 10 נקודות).
- מהפרקים הראשון, השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשלושה פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (משקל כל פרק – 30 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
- ד. הוראות מיוחדות:
1. רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
2. חובה לצרף למחברת את רשימת היצירות שנלמדו.
3. אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
4. שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רישום טיוטות כלשהן על דפים מחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה! רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

שים לב: מהפרקים הראשון, השני, השלישי והרביעי (שאלות 1-21) עליך לענות על **שלושה** פרקים בלבד (לכל פרק – 30 נקודות)

פרק ראשון: שירה (שירת ימי-הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

שים לב: אם בחרת בפרק השירה (שאלות 1-13), עליך לענות על שתי שאלות. משקל כל שאלה – 15 נקודות

שירת ימי-הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

הַיָּם בֵּינִי וּבֵינְךָ / שמואל הנגיד

הַיָּם בֵּינִי וּבֵינְךָ / וְלֹא אָטָה לְחַלּוֹתְךָ
וְלֹא אָרוּץ בְּלֵב חֶרֶד / וְאֶשֶׁב עַל קְבוּרַתְךָ?
אָמַת, אִם אֶעֱשֶׂה כְּזֹאת / אֵהִי בּוֹגֵד בְּאַחֲזוֹתְךָ!
אָהָה, אָחִי, אֲנִי יוֹשֵׁב / עָלַי קְבֻרָךְ לְעַמְתְּךָ,
5 לָךְ מְכַאוֹב בְּתוֹךְ לְבִי / כְּמְכַאוֹבִי בְּמִיתְךָ.
וְאִם אָתָּן לָךְ שְׁלוֹם – / וְלֹא אֶשְׁמַע תְּשׁוּבָתְךָ,
וְלֹא תֵצֵא לְפָנָשֵׁנִי / בְּיוֹם בּוֹאֵי לְאֲדָמְתְּךָ,
וְלֹא תִשְׁחַק בְּקִרְבִּי / וְלֹא אֶשְׁחַק בְּקִרְבְּתְךָ,
וְלֹא תִרְאֶה תְמוֹנָתִי / וְלֹא אֶרְאֶה תְמוֹנָתְךָ,
10 לְמַעַן כִּי שְׂאוֹל בֵּיתְךָ / וּבִקְבֹר מְעוֹנָתְךָ –
בְּכוֹר אָבִי וּבֶן אִמִּי, / שְׁלוֹמִים לָךְ בְּאַחֲרֵי־תְךָ,
וְרוּחַ אֵל תְּהִי נָחָה / עָלַי רוּחְךָ וְנִשְׁמָתְךָ!
אֲנִי הוֹלֵךְ לְאַרְצִי, כִּי / בְּאַרְץ סָגְרוּ אוֹתְךָ.
וְאָנוּם עֵת וְאִיקֵץ עֵת – / וְאַתָּה לְעַד בְּנוֹמְתְךָ,
15 וְעַד בּוֹא יוֹם תְּלִיפָתִי / בְּלֵבִי אֵשׁ פְּרִידָתְךָ!

בבית החמישי אומר הדובר: "לָךְ מְכַאוֹב בְּתוֹךְ לְבִי / כְּמְכַאוֹבִי בְּמִיתְךָ".

פְּרַשׁ את דבריו אלה, והסבר את הקשר בינם ובין התהליך הפנימי שהדובר עובר במהלך השיר.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מה תפחד, נפשי / ר' שלמה אבן גבירול

מה תפחד, נפשי, ומה תגורי? / שכני וגורי באשר תגורי!
 אם נחשבה תבל קטנה לך ככף, / אנה, עניה סערה, תתורי?
 טוב מהלך אנה ואן כי תשבי / לפני אדוניך ולא תסורי.
 אם מאנוש תגורי – תעזרי / ושכר פעלתך אזי תשורי.
 5 אם תאזנפשך כעיר מבצר – הלא תפל בידך, אם מעט תצורי.
 אין לך בקרב האדמה נחלה: / עורי לבקש אחריהך, עורי!

בבית הרביעי נאמר: "אם מאנוש תגורי – תעזרי / ושכר פעלתך אזי תשורי".
 פרש את האמירה בבית זה, והסבר כיצד היא משתלבת בהשקפת העולם שמוצגת בשיר.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מליצתי בדאגתי הדופה / ר' שלמה אבן גבירול

מליצתי בדאגתי הדופה / ושמתתי באנחתי דחופה,
 ואם אראך שחוק – יבכה לבבי / לחייתי שהיא מני קטופה.
 "ידידי, הלבן עשור וששה / ספד ובכות עלי יום האסיפה –
 אשר היה להמשך בילדות / בלחי כחבצלת שזופה?"
 5 שפטני לבבי מנעורי / ועל כן היתה נפשי כפופה,
 ושם הבין והמוסר מנתו / ונפשי החרוצה שם קצופה.
 "ומה בצע בהתקצף? אבל דם / נקוה, כי לכל מכה תרופה!
 ומה יועיל בכות על המצוקים / ומה יועיל לדמעה הערופה?"
 ומה אוחיל ועד כמה איחל – / והיום עוד ולא מלאה תקופה?
 10 וטרים בוא צרי גלעד – וימות / אנוש וכאב אשר נפשו נגופה.

בבתים החמישי והשישי אומר הדובר:

"שפטני לבבי מנעורי / ועל כן היתה נפשי כפופה,
 ושם הבין והמוסר מנתו / ונפשי החרוצה שם קצופה."

פרש את דברי הדובר בבתים אלה, והסבר את תרומתם להבנת דמותו של הדובר.

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הַכְּנִיּוּי תַּחַת כְּנַפְךָ / ח"י ביאליק

הַכְּנִיּוּי תַּחַת כְּנַפְךָ,
נָהִי לִי אִם וְאַחֵת,
וְיֵהי חִיקְךָ מְקַלֵּט רֵאשִׁי,
קַן־תְּפִלוֹתֵי הַגְּדָחוֹת.

וּבַעַת רִהְמִים, בְּיַד־הַשְּׂמֵשׁוֹת,
שָׁחִי נֶאֱגַל לְךָ סוּד יִסוּרֵי:
אוֹמְרִים. הֲשֵׁ בְעוֹלָם נְעוּרֵים –
הֵיכֵן נְעוּרֵי?

וְעוֹד רַו אֶחָד לְךָ אֶתְנֶדָה:
נִפְשִׁי נִשְׂרָפָה כְּלֶהֱבָה;
אוֹמְרִים, אֶתְּכָה הֲשֵׁ בְעוֹלָם –
מִה־זֹאת אֶתְכָה?

הַכּוֹכָבִים רָמוּ אוֹתִי,
הִנֵּה חֵלוֹם – אֵךְ גַּם הוּא עָבַר;
עֵתָה אֵין לִי כְלוּם בְּעוֹלָם –
אֵין לִי דָבָר.

הַכְּנִיּוּי תַּחַת כְּנַפְךָ,
נָהִי לִי אִם וְאַחֵת,
וְיֵהי חִיקְךָ מְקַלֵּט רֵאשִׁי,
קַן־תְּפִלוֹתֵי הַגְּדָחוֹת.

הסבר מה מצבו של הדובר בשיר, ותאר כיצד שניים מהאמצעים הרטוריים – פנייה, שאלה, חזרה – מבטאים מצב זה.

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

השני גנץ / ח"נ ביאליק

הקוץ גנץ מתוך זקב נקתם
ומתוך הארגמן
של־שלכת הננים של־עבי ערבים
המתבוססות בדמן.

ומתוך הפודס. רק טילים יחידים
נטילות יחידות
שאו עינם הנוהה אחרי מעוף האחרונה
בשרות התסידות.

ומתימם הלב. עוד מעט יום סגריר
על־החלון יתדפק בדממה:
„בדקתם נעליכם? טלאתם אדרתכם?
צאו הכינו מפוחי אדמה.“

השיר מבטא תהליך של התרוקנות וירידה.

הסבר כיצד תהליך זה בא לידי ביטוי בשיר. בדבריך הסתמך על מבנה השיר ועל התמונות המתוארות בו.

שירת המאה ה-20

שירי רחל

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
צר עולמי פעולם נמלה,
גם משאי עצמתי כמוה
רב וכבד מקתסי הוללה.

גם את זרפי — כדרכה אל צמרת —
זרף מכאוב וזרף עמל,
יד עצקים וזונה ובוטחת,
יד מתבדחת שקמה לאל.

כל ארחותי הליו והדמיצ
פחד טמיר מיד עצקים.
למה קראתם לי, חופי הסלא?
למה קזבתם, אורות רחוקים?

הסבר כיצד הדוברת מציגה את עצמה לאורך השיר.
בדברך הסתמך על הניגודים ועל הלשון הציורית (דימויים ומטפורות).

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גן נעול / רחל

מי אתה? מדוע יד מושטת
לא פוגשת יד אחות?
ועינים אך תמתנה רגע
והגה שפלו כבר נבוכות.

גן נעול. לא שביל אליו, לא דרך.
גן נעול — אדם.
האלך לי? או אפה בסלע
עד זוב דם?

מה משמעות המטפורה שבכותרת השיר? הסבר כיצד היא באה לידי ביטוי לאורך השיר כולו.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גורל / רחל

היד העקשת
דופקת, דופקת על שער נעול;
העור רפט,
נוטף על פנות המנעול
דמה המצט.
אין עונה, אין קול.
בולש השוער.
יאחר, יאחר רגע נכסף —
על הסף
מתה אפל.

הסבר את המשמעות המטפורית של התמונה המרכזית בשיר, ואת הקשר בין תמונה זו לכותרת השיר.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ספר שיירי / רחל

צְרִיחוֹת שְׁצַרְחָתִי נוֹאֶשֶׁת, כּוֹאֶכֶת.
בְּשָׁעוֹת מְצוּקָה וְאֶבְדָּן,
הָיָה לְמַחְרָזוֹת מַלִּים מְלַבֶּבֶת,
לְסֵפֶר שִׁירֵי הַלְבָּן.

נִגְלוּ חֲבִירוֹנוֹת לֹא גְלִיתִי לְרַע,
נֶחֱשֶׁף הֶחָחוּם בִּי בְּאֵשׁ;
וְאֵת תּוֹגְחוֹ שֶׁל הַלֵּב הַפוֹרֵעַ
יָד פֶּלַ בְּמִנוּחָה תִּמְשֵׁשׁ.

הסבר מה מבטאת הדוברת באמצעות הניגודים והמטפורות בשיר.

שירי נתן זך

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רַגַע אֶחָד / נתן זך

רַגַע אֶחָד שֶׁקֵּט בְּבִקְשָׁה. אָנָּה. אֲנִי
רוֹצֵה לֹמַר דְּבַר מָה. הוּא הֵלֶךְ
וְעָבַר עַל פְּנֵי. יְכַלְתִּי לְגַעַת בְּשׂוּלֵי
אֶדְרָתוֹ. לֹא נִגְעָתִי. מִי יְכוּל הֵינָה
לְדַעַת מַה שְׁלֹא יִדְעָתִי.

הַחוּל דְּבִק בְּגִדָיו. בּוֹקֵנוּ
הַסֵּתֶבֶכוּ וְרָדִים. כְּנֶרְאָה לָךְ
לְיָלֶה קָדָם בְּחֶבֶן. מִי יְכוּל הֵינָה
לְדַעַת שְׁבַעוּד לְיָלֶה יִהְיֶה
רִיק כְּמוֹ צְפוּר, קִשָּׁה כְּמוֹ אֶבֶן.

לֹא יְכַלְתִּי לְדַעַת. אֵינֶנִּי מְאֲשִׁים
אוֹתוֹ. לְפַעֲמִים אֲנִי מְרַגֵּשׁ אוֹתוֹ קָם
בְּשִׁנְתוֹ, סְהַרְוִירִי כְּמוֹ יָם, חוֹלֵף לְיָדִי, אוֹמֵר
לִי בְּנִי.
בְּנִי. לֹא יִדְעָתִי שְׂאֵתָה, בְּמִדָּה כְּזֹאת, אֲתִי.

בראשית השיר אומר הדובר: "... אָנִי / רוֹצֵה לֹמַר דְּבַר מָה".

הסבר במילים שלך מה אומר הדובר במהלך השיר, ומה תורמים ציורי הלשון והפסיחות למשמעות דבריו.

/המשך בעמוד 9/

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָנִי שׁוֹמֵעַ מִשְׁהוּ נֹפֵל / נתן זך

אָנִי שׁוֹמֵעַ מִשְׁהוּ נֹפֵל, אָמַר הָרוּחַ.
שׁוֹם דָּבָר, זֶה רַק הָרוּחַ, הַרְגִיעָה הָאֵם.

גַּם אַתָּה אֵשׁ וְגַם הוּא אֵשׁ, פָּסַק הַשׁוֹפֵט לְנֶאֱשׂוֹם.
אָדָם הוּא רַק אָדָם,
הַסְבִּיר הָרוּפֵא לְבְנֵי הַמִּשְׁפָּחָה הַנְּדָהֲמִים.

אָכַל מְדוּעַ, מְדוּעַ, שָׁאֵל אֶת עֲצָמוֹ הַנֶּעֱרַר,
לֹא מֵאֲמִין לְמִרְאֵה עֵינָיו.

מִי שֶׁאֵינּוּ גֵר בְּעַמְּקֵי גֵר בְּהָר,
קָבַע הַמּוֹרָה לִידֵיעַת הָאָרֶץ
לֵלֵא קִשֵׁי נֶבֶר.

אָכַל רַק הָרוּחַ שֶׁשָּׁמַט אֶת הַתְּפוּחַ הוּא זָכַר
מִה שֶׁהֶעֱלִימָה מִבְּנֵי הָאֵם:

שֶׁלְעוֹלָם, לְעוֹלָם, לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה לוֹ מְנַחֵם.

הסבר את הקשר בין סיום השיר (שלוש השורות האחרונות) ובין קולותיהם של הדוברים המופיעים בבתים הקודמים.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר לאוהבים הנבונים / נתן זך

שיר לאוהבים הנבונים
אשר בתבונה יאהבו.
ימיהם בנעימים יחלו,
גם בדרך שאל לא תקינו,
נצח לא יפרדו, יחד יחיו
בבית אחד.

שיר לאוהבים הנבונים
על משככם באין מלה.
ביד אחת את המערה יכבו,
יחד יעצמו את עיניהם,
זה את זה יברכו,
ובעת האחד קורא –
את האור הקטן דליק הוא.
את נשימת ילדיהם שומעים שוען
ורוח תצות.

שיר לאוהבים הנבונים
אשר בנו להם בית ואת דלתו נעלו.
הניפו היטב את התריסים, בחוץ קר
ורוח ומצפים בחוץ למטר.
אורח לא יבוא בלילה אשר כזה
וכי יבוא – אל תפתחו את הדלת. מאחר
ורק קר נושב בעולם. וגם המשורר
ממצוקה, לא משפע הוא שר. השארו
חבוקים.

האם יחסו של הדובר אל זוג האוהבים הוא יחס של הערכה, של לגלוג אירוני או שילוב
בין שניהם?
הסבר ובסס את דבריך על מובאות מן השיר.

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שמו לב לסגל הרועד / נתן זך

שִׁמוּ לֵב לְסֵגַל הַרְוֹעֵד.
מִשָּׁשׁוּ אֶת הַרְוֹתָ. הֵיטֵב
גָּעוּ בְּעֵץ. הוּא יֵרֵק וּבְצִמְרָת
מִזְרִיק עוֹד יוֹתֵר וְהִמְעַע
מֵאֲפֵל מְעַט אֶף עוֹדוֹ אוֹכֵל בְּכֵל פֶּה
אֶת לֶשֶׁת הָאֲדָמָה שְׁאִינָה
נִרְאִית כְּאֵן לְעֵץ בְּעִיר.
שִׁמוּ לֵב, מִשָּׁשׁוּ, גָּעוּ הֵיטֵב. כְּפָלִים
לְשִׁאֵף אֶת הָאוֹר, לְהֵאִיר
כָּל עֵנָן. הוּא עוֹבֵר. וְהַלְלֵה
לֹא יֵאָחֵר.

בסיום השיר נאמר: "[...] הוא עובר. והלילה / לא יאחר".
פְּרֹשׂ משפטים אלה, והסבר את הקשר ביניהם ובין השיר כולו.

פרק שני: סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 14-15.

14. בחר בשני סיפורים (כל סיפור מאת סופר אחר), שבמרכזו כל אחד מהם דמות הרחוקה מעולמך, למשל: בגילה, בתקופתה, בסביבתה החברתית.
מה בכל אחת מהדמויות גורם לך להרגיש כלפיה יחס של הבנה / הזדהות, יחס של ריחוק או יחס שמעורבים בו הזדהות וריחוק? הסבר והדגם.
בדבריך התייחס לתכונותיה של הדמות, ו/או להתנהגותה, ו/או למחשבותיה.

15. בחר בשני סיפורים (כל סיפור מאת סופר אחר), המתארים חוויה של פְּרָדָה אֶן של עמידה מול המוות.

תאר את החוויה, והסבר כיצד היא משפיעה על הדמות המרכזית בכל אחד מהסיפורים. הדגם את דבריך.

פרק שלישי: רומן ונובלה*

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 16-17.

16. תאר מערכת יחסים בין שתי דמויות ברומאן אֶן בנובלה.*
מה תורמת מערכת היחסים הזו לבניית משמעות היצירה?

17. דמות משנה ברומאן או בנובלה עשויה למלא תפקידים שונים ביצירה.
בחר בשתי דמויות משנה מרומאן או משתי נובלות* (דמות אחת מכל נובלה).
הסבר והדגם את התפקיד שממלאת ביצירה כל אחת מדמויות המשנה שבחרת.

* **הערה:** אם בחרת להתבסס על נובלות, תוכל לבחור אך ורק מבין הנובלות המפורטות להלן: נמלים, עתליה, נביא, אחרי הילדות, שונא הנסים, כינורו של יוסי, שלושה ימים וילד, לב הקיץ לב האור, חִירַבַת חִיזְעָה, עוגיות המלח של סבתא סולטנה, לוויה בצהריים, המינה לזיה, העיירה שבה נעצר הזמן, לב של כלב, בטבעת החנק, הזקן והים, היונה, טוניו קריגר, מוות בוונציה, הנשיקה למצורע, הורתו, ברטלבי, רעידת אדמה בצ'ילי.

פרק רביעי: דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 18-21.

18. בחר בשני פרטים ממחזה שלמדת, שיש להם משמעות סמלית. הסבר את המשמעות הסמלית של כל אחד מהפרטים שבחרת, ואת תרומתו לבניית משמעות המחזה.

סופוקלס – אנטיגונה

19. מי הוא, לדעתך, הגיבור הטרגי במחזה – קריאון או אנטיגונה? נמק את דבריך.

סופוקלס – אדיפוס המלך

20. האם, לדעתך, הסבל של אדיפוס הוא רק תולדה של הגורל? נמק והדגם את דבריך.

שקספיר – המלך ליר, המלט, אותלו, מקבת

21. בכל אחת מטרגדיות אלה הבגידה היא גורם מרכזי המניע את העלילה הטרגית. הסבר כיצד מוטיב הבגידה גורם להתפתחות העלילה בטרגדיה שלמדת.

פרק חמישי: שיר שלא נלמד

שיום לב! פרק זה הוא חובה, ועליך לענות על שאלה 22, על שני סעיפיה: א ו-ב.

22. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו. (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

פְּלוֹמָה / אבנר טריינין

כְּשִׁירוּשָׁלַיִם הִיְתָה בְּמִצּוֹר
הִיְתָה לְאִמִּי תְּרַנְגֵּלֶת, עֵצָם
עוֹד עֵצָם, נוֹצוֹת דְּלוֹת.

אֲנִי אֶתְרִיָה בְּחֶצֶר מְנַקֶּרֶת
לְפָעַמִּים יָדֵי עַל לְבָה
מִבְּעַד לְפְלוֹמָה. אֵיךְ רָעַד

פָּעַם מִתַּחַת לְפְלוֹמָה. כָּל כֶּךָ דָּלָה
הִיְתָה. מִצּוֹר הָיָה.
הָיָה מְעַט

וּפְעַם לְאֲרוֹחַת הַצִּהָרִים

- א. הדובר בשיר משחזר זיכרון ילדות על תרנגולת המנקרת בחצר ביתו בתקופת המצור על ירושלים במלחמת העצמאות.
סַפֵּר במילים שלך את הזיכרון העולה מארבעת בתי השיר. (4 נקודות)
- ב. ניכר שלדובר קשה לספר זיכרון זה.
הצג והסבר שתיים מדרכי הביטוי של קושי זה. (6 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך